

u slovenskom kulturnom prostoru. Autor tvrdi: "Jezikoslovac će u rječniku naći građu za fonetsko-fonološka, leksikološka i morfološka istraživanja; slavist za istarske slovenske govore, romanist za istromletačke."

Najviše prostora zauzima sam Rječnik. Istom u ovom dijelu čitatelj se do kraja osvjeđuje da je pred njim specijalni rječnik, a ne opći, jer građa nije poredana abecednim slijedom, kako to obično biva, već su u njemu primijenjena ornitološka mjerila po kojima se nazivi razvrstavaju najprije u redove, vrste, porodice i tako redom sve do podvrsta, a tek u ovima zadnjima, kada je više pučkih naziva, oni su abecedirani. Svaki pučki naziv opremljen je sa dva, zapravo tri dodatna podatka koja će pozdraviti najprije jezikoslovci i biolozi. Svi su primjeri naglašeni kako je to uobičajeno u idiomima na koje se odnose, uz svaki je naziv naznačeno naselje u kojemu je zabilježen i lako se daje razabrati da li pripada slovenskom ili istromletačkom krugu. To je onda dio građe koji će biti koristan dijalektologu kao podloga za dalja istraživanja i zaključivanja. Ornitologe će veseliti - rečeno je već - što je sve to razvrstano po uzancama njihove nomenklature. Sve u svemu u Rječniku je zabilježeno nazivlje za nešto manje od 200 ptičjih vrsta, ali u svome izvornom, živom obliku, onako kako ga, dakle još uvijek danas rabe izvorni govoritelji tih krajeva. Stoga nije patetično kada se tvrdi da je tim postupkom izdvojen i trajno zabilježen jedan dio žive jezične stvarnosti, upravo jedan od onih koji su kao i njihovi nositelji, u ovom slučaju ptice, znatno ugroženi pred naletima modernog doba. I baš u tome vidim najveću vrijednost ovog rada, u autorovoj nakani da sačuva bogatstvo pučkog ptičjeg nazivlja i sve ono što s time ide u jezičnom, kulturnom i svakom drugom pogledu. Otuda je još jasnije koliko je za hrvatsku leksikografiju važno da se Filipijev Rječnik pojavi u cijelosti.

Istina, naći će se tko god koji bi piscu mogao spočitnuti da se zadržao samo na temeljnoj i najnižoj jezičnoj razini, dajući tek jezični podatak i par njegovih obilježja, a da nije ulazio u raščlambe jezičnih doticaja i utjecaja niti u povijesnu dimenziju oblika i njihovih značenja. Koliko god to jest potreba s gledišta jezikoslovlja, jamačno je ovaj put izostalo zbog širine čitateljskog kruga kome je djelo namijenjeno.

Istom po trećoj cjelini, po kazalima vidi se najbolje koliko je Filipi mislio na praktičnu, uporabnu stranu svoga rada i kako ju je širio sve u namjeri da mu djelo bude od koristi za svakoga tko se služi makar jednim od tri proširenija jezika /hrvatski, talijanski, slovenski/ što se dotiču na istarskom području. Nazivi su ptica na kraju razvrtani čak u pet skupina. Najprije dolaze pučki, slovenski i istromletački nazivi, a zatim njihove istoznačnice u latinskom znanstvenom nazivlju pa zatim na slovenskome, hrvatskome i talijanskome književnom jeziku. Tako su otvorena petera vrata za pristup građi. I to je onda druga znatnija odlika Filipijeva Rječnika,

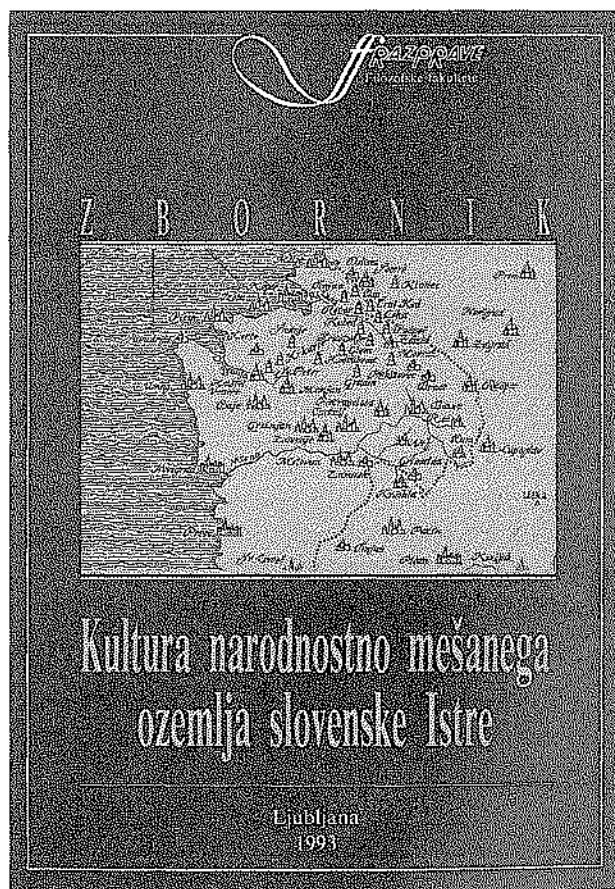
njegova naglašena uporabljivost, uz ranije spomenutu izvornost.

I tako smo se u osvrtu na Filipijev Rječnik hotimice kretali stazama koje bi mogao birati prije svega koji nešto upućeniji i radoznaliji čitatelj, jer je ovo djelo namijenjeno upravo takvima. Ali to nikako ne znači da se na njega ne mogu i ne smiju protegnuti i objektivna i stroga znanstvena / prije svih jezikoslovna i ornitonijska/ mjerila. Čvrsto vjerujući da bi i u takvu pristupu Rječnik posvjedočio svoje znatne vrijednosti, ostavljamo to drugoj prigodi i pozornosti specijalista, prije svih ornitologa i leksikografa.

Ivan Zoričić

Zbornik: KULTURA NARODNOSTNO MEŠANEGA OZEMLJA SLOVENSKE ISTRE. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete (Razprave Filozofske fakultete), Ljubljana, 1993, 254 strani.

Pravkar izdani zbornik Kultura narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre (izdal ga je Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani) prinaša 13 raziskav oziroma študij, ki so bile opravljene v srednje-ročnem obdobju (1986-1990) dolgoročno zasnovanega

isto imenskega projekta (njegove raziskovalne cilje je opredelila koordinatorica projekta dr. Duša Krnel-Umek v Predgovoru k temu multidisciplinarno zasnovanemu zborniku; o tem glej še njen prispevek "o projektu" v tej številki *Annales*). Pričujoči zbornik je torej rezultat petletnega raziskovalnega dela, ki so ga opravili sodelavci kulturnih ustanov v Kopru in Piranu: Pokrajinskega arhiva, Pokrajinskega muzeja in Medobčinskega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v okviru projekta *Kultura narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre* (obsega upravne občine Dolina, Milje, Koper, Izola, Piran, in tako združuje ozemlje z narodnostno mešanim prebivalstvom na tej in oni strani meje Republike Slovenije). Namen zbornika je dvojen, na eni strani naj bi pokazal opravljeno strokovno delo zgoraj omenjenih institucij ter potrebe po varovanju kulturne dediščine na tem območju, na drugi strani pa naj bi na podlagi opravljenih študij osvetlil specifičnosti tega območja, kjer živijo Slovenci, italijanska skupnost in mnogi priseljenci. In kaj vsebinsko novega prinašajo posamezne raziskave?

Timotej Knific nas v prvi študiji "Arheološki pregled morskega dna v Sloveniji" seznanja z dosedanjim opravljenim podvodnim arheološkim delom na Slovenski obali gre predvsem za rekognosciranje priobalnih in globokovodnih najdišč, ki ga je avtor vsebinsko razdelil na tri ločena obdobja: prvo je čas naključnega zbiranja podatkov o rimskih najdiščih ob istrski obali; drugo se je začelo leta 1963, ko se je podvodnih arheoloških terenskih pregledov lotil Pomorski muzej "Sergej Mašera" iz Pirana ter do leta 1982 pregledal 150-200 m širok pas morskega dna vzdolž obale od Portoroža do Kopra; in tretje obdobje (obsega zadnje desetletje), ko se je v terenske preglede priobalnih najdišč vključil tudi Pokrajinski muzej v Kopru. V osrednjem delu študije pa avtor predstavlja rezultate 9. arheološko-potapljaških raziskav, opravljenih s sodelovanjem potapljaške ekipe pri Narodnem muzeju v Ljubljani v okviru projekta v letih 1986-1990; raziskana so bila naslednja posamezna najdišča: Zaliv sv. Jerneja, Viližan v Izoli, Simonov zaliv in Fižine v Portorožu (ostanki rimskih pristanišč), Izola (področje načrtovane marine med Izolo in Simonovim zalivom), Piran (področje od piranskega pristanišča do Fiese najdišča lončenih pipic), Piran-Strunjan (potopljena desantna ladja iz druge svetovne vojne), Piran-Savudrija (potopljena tovarna ladja, prav tako iz druge svetovne vojne) ter Portorož (potopljen italijanski hidroavion iz zadnje svetovne vojne). Avtor zaključuje svoj prispevek z ugotovitvijo, da je raziskovanje rimskih najdišč ob Slovenski obali zelo obetavna in ob poglobljenem preučevanju zaledja tudi zelo pomembna naloga slovenske arheološke vede.

Tudi naslednja študija *Kontinuiteta poselitve v mestnih jedrih Kopra, Izole in Pirana* ki jo je prispeval Marko Stokin, je s področja arheologije. Avtor ugotavlja, da

so bila vsa bistvena vprašanja o nastanku, evoluciji, ekonomskem in socialnem razvoju mest severozahodne Istre v pereteklosti interpretirana predvsem na podlagi historične bibliografije, sorazmerno redkih arheoloških naključnih najdb in skromnih arheoloških raziskav. Sčasoma je postalo jasno, da samo arheološke raziskave lahko prinesejo nove podatke, ki bodo razjasnili problematiko nastanka in razvoja mest. Vendar je šele v drugi polovici 80. let prišlo do bistvenega premika v pojmovanju arheologije kot sestavnega dela kulturne dediščine. Tako so bile ustvarjene minimalne podlage za pričetek sistematičnega arheološkega dela. Pisec nas v svoji študiji seznanja z arheološkimi raziskavami nastanka in razvoja mestnih jeder Kopra, Izole in Pirana, opravljenih v okviru projekta. Rezultati teh raziskav nakazujejo, da je bil v obdobju 2. in 1. stol. pr. n. š. prostor severozahodne Istre verjetno že integriran v severnoitalsko gospodarstvo. V tem času že lahko govorimo o prvih zametkih mest, predvsem Pirana in naselbine pod Serminom, medtem ko je poselitev Koprškega otoka v tem času še nejasna. To je tudi obdobje, zaključuje avtor, ko pride do kultivacije priobalnega pasu.

Flavij Bonin in Leo Čeh v študiji "Slovenci in pomorstvo od najstarejših časov do 20. stoletja" prezentirata raziskavo slovenske pomorske zgodovine. Prvi del raziskave vključuje izbor in obdelavo podatkov o Slovencih in njihovem deležu v pomorski trgovini v starejšem obdobju (od 14. do 18. stol. in dalje, ko se postopoma razvije trgovanje med pomorskimi mesti Koper, Izola, Piran, Trst ter slovenskim in srednjeevropskim zaledjem); drugi del raziskave pa zajema preučevanje slovenske pomorske preteklosti predvsem v 19. stoletju, ko se Slovenci pojavljajo že kot pomembni ladjarji, tako posamezniki kot družabniki pri nakupu prvih slovenskih parnikov.

V daljši zgodovinski študiji "Prispevek k zgodovini upravne in obrambne organizacije koprškega podeželja v srednjem veku" Darko Darovec ugotavlja, da korenine organiziranih obrambnih postojank vzdolž Kraškega roba nedvomno segajo vsaj v dobo pozne antike, ko so se v obrambi pred plenjenji "barbarov" zatekali v Istro pribežniki iz bližnjih in daljnih pokrajin propadajočega rimskega imperija. V času bizantinske oblasti je bil v Istri že vzpostavljen temeljni obrambni pas, ki se je razprostiral po Istrskem Krasu do Kastva. V zaledju tega pa so posamezna mesta vzpostavljala svojo obrambo, Koper konkretno na sestopih s Kraškega roba. Slovani so kot kolonisti prvič omenjeni v listini o "Rižanskem placitu" (804), ki pa ni pomembna le zaradi "vesti o Slovanih, ki jih je vojvoda Ivan začel naseljevati na istrska tla", ugotavlja avtor, temveč ker razkriva tudi vojaško-upravni stroj bizantinske Istre. Študija se v nadaljevanju osredotoča na naslednje probleme: mestno zaledje Kopra po 9. stoletju, beneška vojaška organizacija v Istri, kmečka vojska in koprski kapitan Slovanov ter nadaljnja

vloga gradov po uskoški vojni. Raziskava dokazuje, da si je Koper temeljno občinsko ozemlje pridobil še pred beneško zasedbo leta 1279. Vendar so mu Benečani, ne naključno, s centralizacijo svoje oblasti v mestu podeljevali vse obširnejše upravne, sodne in predvsem vojaške pritojnosti nad osrednjimi deli dežele, zaključuje D. Da-rovec

Salvator Žitko v zgodovinski študiji "Pogodba med Koprom in Benetkami iz leta 932" opozarja, da je bila v starejši zgodovini Kopra trgovska pogodba z Benetkami iz leta 932 nedvomno eden najpomembnejših dokumentov temeljni kamen saj osvetljuje njegovo politično, gospodarsko, družbeno in upravno zgodovino v 10. stol. Obenem pomeni tudi uvod v vrsto kasnejših pogodb, ki so bile med obema mestoma sklenjene v letih 933, 977 in 1145 oziroma so se zaključile leta 1182 z znano solno pogodbo, ugotavlja avtor. Študiji je dodan originalni tekst pogodbe ter slovenski prevod, ki ga je opravila Darja Mihelič.

Zora Žagar v raziskavi "Solinarstvo na severovzhodni obali Jadranskega morja" ugotavlja, da je trgovina s soljo odigrala nadvse pomembno vlogo v razvoju obalnih mest, saj so ta z njo posegla v širši prostor Evrope in celo na Bližnji Vzhod. Istrska sol je bila cenjena zaradi svoje kakovosti in bele barve; za razliko od drugod pridobljene soli istrska sol ni vsebovala zemeljskih primesi, kar je bilo plod novosti v postopku pridobivanja soli v 14. stoletju. Sicer pa se prvič omenjajo soline na Brionskih otokih v darovnici poreškega škofa iz leta 543. V preteklosti so bile znane soline v Trstu, Šklednju, Žavljah in Miljah. Na današnji obali v Republiki Sloveniji so bile še v prvi polovici tega stoletja v Kopru, v Izoli so propadle že mnogo prej, medtem ko so se t.i. Piranske soline (soline v Strunjanu, soline Fazan v Luciji ter največje, Sečoveljske soline) najpomembnejše med istrskimi solinami ohranile v celoti do šestdesetih let, ugotavlja avtorica.

Sonja Ana Hoyer v umetnostnozgodovinski študiji "Poslikava Tartinijeve hiše v Piranu" ugotavlja, da danes obnovljena Tartinijeva hiša morda na zunaj ne kaže najbolj reprezentativne podobe, saj gre za izrazit primer stavbnega združevanja in baročnega preoblikovanja v osnovi starejših stavb. V nasprotju z zunanjo pa je notranjščina z bogastvom štukaturnega okrasa in poslikav s konca 18. stol. izjemno pomemben primer poslikav meščanske arhitekture beneškega zaledja na Slovenski obali. Avtorica v študiji namenja osrednjo pozornost predvsem novoodkritim stenskim poslikavam, ki kažejo na eni strani povezave z beneškim kulturnim prostorom, na drugi strani pa izpričujejo razmeroma visoko stopnjo estetske občutljivosti in razgledanosti tedanjega piranskega meščanstva. Tudi prispevek Mojce Guček "Manziolijeva hiša v Izoli" sodi v raziskave s področja umetnostne zgodovine. Avtorica ugotavlja, da

sodi kompleks Manziolijeve hiše med najpomembnejše arhitekturne spomenike mesta Izole in Obale, zato je nujen konkretni pristop k prenovi celotnega kompleksa, ki zahteva širše sodelovanje strokovnjakov tako s področja umetnostne zgodovine, arhitekture, restavracije kot tudi statike in drugih.

Eda Benčič Mohar je v raziskavi "Tipologija naselij in stavbarstva v slovenski Istri" podala na podlagi terenskega dela, literature, arhivskih virov in detajlnih arhitekturnih posnetkov stavb pregled tipologije stavbarstva, ki se je razvijalo v slovenski Istri (Kraški rob, ožji priobalni pas, hribovita flišna Istra), in to v starejšem (od 15. do 17. stol.) in mlajšem obdobju (od 18. do prvih desetletjih 20. stol.), ki pa je bilo kot ugotavlja avtorica v naslednjih desetletjih iz različnih vzrokov prekinjeno. V prispevku "Vodnik po arhivskih virih o šolstvu iz fonda C. K. Gubernija za Avstrijsko primorje v Trstu, splošni spisi 1814-1816" je Vanda Bezek predstavila izvleček priloge k prvemu delu raziskovalne naloge: Arhivski viri o razvoju šolstva v slovenski Istri od razpada Beneške republike do leta 1945, katere namen je pomagati raziskovalcem priti do primarnih virov arhivskega gradiva doma in v tujini. Milica Trebše-Štolfa je svojo raziskavo usmerila na premalo znano "Kulturno ustvarjalnost v prekomorskih brigadah in drugih prekomorskih enotah NOVJ 1943-1945". Namen njene študije je bil zbrati in sistematično prikazati kulturno življenje, ljudsko ustvarjalnost v tem izjemnem in za sproščeno ustvarjanje sila neprimernem času.

Prispevek Duše Krnel-Umek "Bibliografija bibliografij o Istri" predstavlja temeljni pripomoček pri iskanju strokovne literature za istrsko območje. V popisu so bibliografije razvrščene na enote: bibliografska in stvarna kazala časopisja, bibliografije, katalogi in sezname knjižnic, osebne bibliografije, časniki in časopisi, družbene vede ter zgodovina. Tudi zadnji prispevek "Bibliografija del sodelavcev projekta Kultura narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre, objavljenih v letih 1986-1990", je pripravila urednica zbornika Duša Krnel-Umek.

V svojem temeljnem in ožjem smislu pričujoči zbornik z raziskavami oziroma študijami, ki jih prinaša, zapolnjuje vrzel v našem dosedanjem vedenju o "kulturni narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre"; v širšem smislu pa zbornik nedvomno izpričuje tudi raziskovalno moč raziskovalcev, zbranih tako v okviru tega projekta kot tudi okrog že uveljavljene domoznanske revije za južno Primorsko "Annales". To vsekakor pomeni, da slovenska Istra kot "bela lisa" v raziskovalnem smislu vse bolj izginja...

Avgust Lešnik